

Pavel Kohout
Katyně

Retro Větrné mlýny

Pavel Kohout
Katyně

Retro Větrné mlýny

1

Pavel Kohout
Katyně

1

Vychází s laskavou podporou
statutárního města Brna.

B | R | N | O ■

© Pavel Kohout, 2013
Image © Ondřej Kohout, 2013
© Větrné mlýny, 2013

ISBN 978-80-7443-075-6

Osoby, místa i děje této knihy jsou, bohužel, volně smyšleny, zato historické odkazy, věcné údaje i citovaná odborná literatura jsou, bohudík, přísně autentické.

Žijeme ve světě, kde už téměř vyhynul kůň Przewalského. Jsme stále častěji svědky, jak monopolizace na jedné a kolektivizace na druhé straně světa neničí jen drobné podnikatele, ale i svobodná povolání, s nimiž vymírá často už nenahraditelná zkušenost lidstva.

Chci svým skromným podílem přispět k tomu, abychom se jednoho rána neprobudili do světa bez popravčích.

autor 1978

I

Na Zelený čtvrtek vyšlo najevo, že Lízinka Tachecí talentovou zkoušku na dramatickou konzervatoř neudělala.

Předseda komise, známý herec, sdělil její matce Lucii s nehranou lítostí, že se na tom jury usnesla až po bouřlivé diskusi, když i opakované pokusy prokázaly, že by se její dcera pro svou uzavřenost určitě daleko spíš uplatnila jako lékařka, badatelka nebo spisovatelka.

Na Velký pátek se ukázalo, že Lízinka neuspěla ani při zkoušce na klasické gymnázium, které uvedla v přihlášce na druhém místě.

Ředitel školy, významný pedagog, vylíčil matce s nelíčeným zármutkem, že se na tom sbor usnesl až po bojovém hlasování, když i nové testy potvrdily, že by se její dcera pro svůj zjev jistě mnohem lépe prosadila jako fotomodelka, manekýnka či

1

herečka.

Když se PhDr. Tachecí vrátil z práce, našel pouze dceru. Seděla v rohovém obývacím pokoji proti televizoru

a mačkala ovládací panel. Když stiskla jedno tlačítko, zazovali si dva muži urputné úderý pěstmi. Když stiskla druhé, zpíval dětský sbor národní písně. Když stiskla obě současně, naskakovala bílá šumící plocha.

— Jak to dopadlo? zeptal se doktor Tachecí.

Lízinka v zaujetí pokrčila ramínky.

— Kde je maminka? zeptal se doktor Tachecí.

Lízinka kývla hlavou k ložnici.

Doktor Tachecí šel do předsíně a jemně zmáčkl kliku. Po malé chvíli tiše zaklepal. Nic se neozvalo. Po delším váhání se své paní přes dveře nesměle optal, nechce-li čaj nebo něco jiného.

Nato vyběhla paní Lucie do předsíně a křičela, že především nechce žít s člověkem, který nedostane svou jedinou dceru na studia. Pak se s pláčem zamkla v koupelně.

Doktor Tachecí usmažil své jediné dceři jediné vajíčko — ostatní už byla obarvena — a poslal ji spát, příliš křehkou a citlivou, než aby mohla být svědkem dalších událostí. Pak se jal klepat na dveře koupelny a promlouvat konejšivá slova. Ticho ho děsilo víc a víc. Nevěděl, kde se zavírá plyn, a naopak věděl, že v koupelně jsou i žiletky a prášky. Odebral se k telefonu a zmučeně listoval v seznamu. S rodinou se nestýkal, přátel neměl a policie se bál; pod tlakem situace se rozhodl zavolat linku důvěry.

Službu konající psychiatr vyslechl jeho nesouvislou zprávu a zeptal se.

— Jak je tam dlouho?

— Asi dvě hodiny, řekl doktor Tachecí.

- Dělá to často? zeptal se psychiatr.
- Ne, řekl doktor Tachecí, — obvykle se zamyká v ložnici.
- Kde potom spíte vy? zeptal se psychiatr.
- Obvykle v koupelně, řekl doktor Tachecí.
- Tak spěte dnes v ložnici, řekl psychiatr, — aspoň si jí trošku užijete.
- Promiňte, řekl doktor Tachecí, — ale já mám důvodnou obavu...
- Promiňte, řekl psychiatr, — ale já mám dneska potřetí za sebou noční, já bych bral i tu koupelnu. Myslíte, že by přišla k telefonu?
- Myslím, že ne, řekl doktor Tachecí. — Myslel jsem, zda byste nemohl vy sem...
- Těžko, řekl psychiatr, — musím být na telefonu, v tyhle dny nám spousta rodičů leze po zdi. Nemáte majzlík?
- Co je to? zeptal se doktor Tachecí.
- Vy jste filozof? zeptal se psychiatr.
- Filolog, řekl doktor Tachecí.
- Aha, řekl psychiatr, — tak víte co? Co kdybyste jí řekl, že s ní chce mluvit školní inspektor?
- Promiňte, řekl doktor Tachecí, — já zásadně nelžu...
- Pane doktore, řekl psychiatr, — možná, že mě zrovna volá někdo, komu opravdu mohu pomoci. Dokud si můžete dovolit zásady, není to u vás nijak beznadějně.
- Doktor Tachecí pomalu pokládal sluchátko. V tu chvíli vyšla jeho žena z koupelny. Byla slavnostně učesaná

a výrazně nalíčená, jako by šla na ples. Aniž zavadila o muže pohledem, vytáhla z kabelky zlatý zápisníček a přistoupila k telefonu, vyvolila číslo a čekala, podupávajíc podpatkem. Pak se zeptala zvonivým hlasem.

— Oskar?

— Ano, řekl Oskar, — kdo volá?

— Lucy, řekla paní Lucie.

— Která Lucy? zeptal se Oskar.

— Lucie Alexandrová, řekla Lucie Tachecí.

Doktor Tachecí u koupelny polknul.

— Lucie Alexandrová! řekl Oskar, — no to je fantazie!

Lucy!

— Co děláš, Osí? zeptala se paní Lucie. — Pořád svobodný?

— No to víš, řekl Oskar. — A ty pořád vdaná?

— No to víš, řekla paní Lucie. — Myslela jsem, že bych se u tebe zas jednou stavila na decinku.

Doktor Tachecí řekl od koupelny.

— Lucie...

— No to by byla fantazie, řekl Oskar. — Jenomže...

— Nejsi sám, řekla paní Lucie.

— No to víš, řekl Oskar.

— Já přijdu ráda jindy, řekla paní Lucie, — dneska spíš potřebuju tvou radu.

— Sháníš auťák? zeptal se Oskar. — Nebo byt?

— Ne, řekla paní Lucie. — Mám dceru.

— Gratuluju, řekl Oskar. — Sháníš jesle?

— Mám ji už patnáct let, řekla paní Lucie.

— Co? Jo, promiň. To už je patnáct...? No to je fantazie!

— Nevzali ji na střední školu, řekla paní Lucie. — Přišla jim buď moc krásná nebo moc chytrá.

— Tak na co potřebuje střední školu? zeptal se Oskar.

— Chci, aby něčím byla, řekla paní Lucie. — Nechci, aby dopadla jako já.

— Lucie... řekl od koupelny doktor Tachecí.

— Střední škola, řekl Oskar, — hergot, kdo by to... kdo mi to... počkej, na to je přece nějaká komise... moment, bobečku...

— To už jsi mi dlouho neřekl, řekla paní Lucie.

— Co? Jo promiň, já to neříkám tobě.

— Škoda, řekla paní Lucie.

— Počká to týden, zeptal se Oskar, — až se vrátím z hor? Že bychom to pak zařídili všechno najednou.

— Vzpomněl by sis aspoň na tu komisi?

— Jo, řekl Oskar, — už vím. Městská komise pro pomoc při volbě povolání. Jméno předsedy jsem zapomněl, ale klidně se odvolej na mě, sehnal jsem mu hausbót.

— Tak ti zatím jen děkuju, Osi, řekla paní Lucie. — A běž, ať se nenastydneš.

— Jak to víš? zeptal se Oskar.

— No to víš, řekla paní Lucie. — Řekni bobečkovi, že tě volala teta. Veselé Velikonoce, Osi.

Zavěsila. Se sluchátkem odložila i svůj zářivý výraz. Od koupelny se ozval doktor Tachecí.

— Lucie, kdo to byl?

— Jeden člověk, řekla paní Tachecí, — který si mě chtěl kdysi vzít. Dovolíš?

Její muž ustoupil, aby mohla opět projít do koupelny.

— Proč voláš zrovna jeho? zeptal se.

— Protože, řekla jeho žena, — kdybych nebyla před šestnácti lety blbá jako necky, byl by otcem Lízinky

2

on!

— To je možné, ano, to je dokonce velmi pravděpodobné, řekl suše předseda komise pro pomoc při volbě povolání, — a byl to možná právě ten hausbót, pro který se můj předchůdce musel téhle funkce na hodinu vzdát.

Pro paní Tachecí to byl poslední důkaz, že Lízincina věc nestojí pod šťastnou hvězdou. Už v úterý po Velikonocích byla otřesena sdělením, že budou předsedou přijaty až ve čtvrtek, podle pořadníku. Oskar se pelešil na horách, manželovi to přiznat nemohla. Ulehla tedy na lůžko a předstírala vyčerpání. Při jejím temperamentu to vyžadovalo tolik ovládní, že byla ve středu blízka zhroucení. Jen láska k Lízince a vědomí, že se doktor Tachecí chová ve styku s úřady jako usvědčený zločinec, ji ve čtvrtek znovu přivedly na nevlídnou chodbu před místnost, z níž tlumeně zazníval pláč neúspěšných žáků a křik uražených otců.

Zkušenosti i zvyk ji nutily pečlivě uvážít, jak se s Lízinkou nejvhodněji obléknout. Daný účel radil k potlačení všech předností jako vždy, kdy bylo nutno spíš prosit

než žádat, a rozhodně vždycky, když se jednalo s ženou. Partnerem měl však být muž a navíc přítel muže, který, jak věděla, chorobně zbožňoval ženskou krásu. Vsadila proto na nejsilnější kartu.

Měla na sobě přiléhavé modelové šaty z Francie s pestrým vzorem, které podtrhávaly její úzký pás, plnou hrud' a vysoký krk. Lízince vybrala bílé minišaty bez rukávů, v odstínu, jaký má sníh před východem slunce.

Teď s úlekiem zjišťovala, že na místě byl spíš oděv řádových sester.

Předsedou komise byl nyní muž, který se za léta uzpůsobil nevďečným funkcím jako středověký válečník brnění. Bradatá hlava, sedící na robustním těle jakoby bez použití krku, přispívala k dojmu, že je nezasažitelný. Bílé prsty prozradily paní Tachecí nekuřáka, lehce zatuchlý pach šatů starého mládence. Pochopila, že je zcela prost vášní, úplatky nepotřebuje a z žen má strach.

S ním tu byla sekretářka, starší kostnatá žena, která si je ostře prohlédla, znechuceně odvrátila oči a počala čárat do bloku řadu křížků. To vše o ní řeklo paní Tachecí, že se tu léčí z životního nezdaru pohledem na prohry jiných, k nimž vydatně napomáhá.

Předseda vůbec nevzhlédl. Viděl už příliš mnoho zdrčených tváří, než aby je rozlišoval; při téhle řezničině si nemohl dovolit luxus účasti. Poté co jedinou větou pohřbil svého předchůdce, ukázal hřbetem ruky na volné židle, otevřel Lízinčinu složku a odmítavě potřásal hlavou.

— Konzervatoř, jistě... gymnázium, jistě, jistě —
řekl skoro vyčítavě,

— prostě za každou cenu maturitu, ať na ni máme
nebo ne. Tak stručně, milá paní: ze škol s maturitou tu
zbývá jenom střední hudební pro mládež s vadou zraku,
jenomže tu ona, jak čtu z lékařské zprávy, bohužel nemá.
Takže s maturitou, milá paní, se prostě rozlučte a děkujte
bohu! Máte-li ji —

pokračoval předseda komise,

— skutečně rádi, koukejte jí zajistit odborné vzdělání,
dokud je čas. Řemeslo má pořád zlaté dno, a dostat se na
konzervatoř, milá paní, je prostě hračka proti tomu, do-
stat se na odborné učiliště letušek nebo kadeřnic. Takže
na ty prostě zapomeňte a buďte rádi! Proč má tak mladé
a zdravé děvče —

pokračoval předseda komise, aniž zvedl oči,

— utopit život v ondulacích anebo ho prolítat v luftě,
když jí třeba takové odborné učiliště zahradnické nabízí
pevnou půdu pod nohama a čerstvý vzduch po celý rok.
Tak co?

— Když ona... je zimomřivá..., řekla paní Tachecí.
Nečekaný útok způsobil, že ji nic lepšího nenapadlo.

— Jistě, řekl předseda shovívavě, — no, co na tom!
Jsou i zajímavější povolání než v dešti a blátě sázet a oko-
pávat kedlubny, jestli je prostě teplomilná, neznám nic
lepšího než odborné učiliště pekařské. Tak jak?

— Ona, řekla paní Tachecí v hluboké depresi, nesnáší
ani teplo...

— Jistě, jistě, řekl předseda spokojeně, protože se blíží k cíli, — no, žádná škoda! A proč má k tomu v zimě v létě vstávat za pár šupů ve tři ráno, když jí takové odborné učiliště zemědělské, obor velkovýkrmen, poskytne automatizovanou práci ve stejnoměrném klimatu. A nastoupí-li po škole prostě rovnou na venkov, dokonce i dům a věno, což se prakticky rovná ženichu. Tak platí?

Navyklým pohybem natáhl k sekretářce palec s ukazováčkem a ona mu stejně mechanicky vložila do ždibce formulář.

— Panebože, řekla paní Tachecí na pokraji mdlob, — panebože, copak ona může jít k prasatům...?

Kdyby byla křičela, vyhrožovala nebo plakala, ani by to nevnímala, ale že zašeptala podivně přiškrceným hlasem, jako by oslovený Všemohoucí seděl s nimi v kanceláři, způsobilo, že předseda mimoděk zvedl hlavu — a spatřil Lízinku.

Lízinka celou dobu pozorovala tužku úřednice. Kdykoli řekl předseda Jistě, udělala malou čárku. Kdykoliv řekl Prostě, udělala tečku. Kdykoli měla čárek či teček pět, spojila je přímkou a domalovala další kříž. Nyní trčela špička tužky ve vzduchu a Lízinka čekala, kdy dopadne.

Ale předseda komise hleděl na její útlé lokty a kolínka, na její dosud dětský a téměř průsvitný obličejíček, rozplývající se v záplavě dlouhých zlatých vlasů, a tu ucítil, jak ho prudký poryv citů a vzpomínek vysává z této strohé úřadovny, svléká z usedlých šatů i návyků a žene proti proudu funkcí i schůzí do krajů prvotní nevinnosti, a ná-

hle uslyšel i hlas, o němž myslel, že mu dávno navždy odezněl: Madona! řekla jeho matka opět na Svatém Kopečku, kam právě dorazili s procesím ze Slavonína, Honzíčku, klekni si, to je Svatá Panna!

Nechal klesnout ruku s přihláškou, přestože tam nutně potřeboval splnit kvótu, a obrátil se k sekretářce.

— Dejte mi, řekl, — složku PST!

Kostnatá žena odtrhla zrak od svých křížů a pohlédla na Lízinku znovu, teď s úlekem. Zнала svého šéfa a nechápala, co mohlo přivodit tak neobvyklý zvrat. S nevolí odložila tužku, došla k sejfu a podala předsedovi desky s nápisem PŘÍSNĚ TAJNÉ. Obsahovaly soupis speciálních oborů, které vypsalý některé centrální instituce. U každého bylo stručně, ale striktně definováno, co se od uchazeče požaduje.

Jako čestný muž, který se zpronevěřil svému svědomí jen jednou, když musel zapřít Boha, aby směl sloužit státu, nehodlal ovšem předseda ani teď učinit nic, čím by stát utrpěl. Prochází obory, vypsané pro chlapce i děvčata, vyloučil poctivě všechny, pro něž Lízince scházely předpoklady, vzdělání nebo třídní původ, jako obor diplomatický kurýr, velvyslanec nebo poslanec. Poprvé prodlel u kontrašpionáže, která žádala hned tři posluchače. Myslí se mu mihla další vzpomínka: na něžnou Gretu Garbo v roli Maty Hari. Film se vzápětí přetrhl, když si všiml, že je v oddíle POHLAVÍ M. Obrátil list. Jeho zrak dopadl přímo na charakteristiku, která uzavírala oddíl POHLAVÍ Ž, a tím i celý seznam.

SPEC. OB. HUM. SM. S MAT.: ABSOLV. DEVÍTILETKY
(Ž) — VZBUZ. DŮVĚRU — SCHOPN. VEŘ. VYSTUPO-
VÁNÍ. — FLEGM. POVAHY — VELMI PŘÍJEMN. ZEVŇ.
Za tím byla závorka, jediná toho druhu ve složce PST:
(JAKOU BY ČLOVĚK RÁD POTKAL U ZUBAŘE!!!)

Předseda opět vzhlédl. Ani nejpřísnější soudce v něm nemohl popřít, že nic na Lízince neodporuje požadavkům. Naopak, nepoznal tvář, na kterou by raději vzhlížel ze zubařského křesla, kde už zažil tolik útrap. Jakmile dospěl k přesvědčení, že jedná v souladu se svými zásadami, rozhodoval se vždy velmi rychle.

— Slečno, zeptal se Lízinky přímo, — nechtěla byste být úkonářkou?

— Co je to? zeptala se matka, rychle přicházející k vědomí.

Předseda komise pro pomoc při volbě povolání se zahloubal do listiny.

— Speciální obor humanitního směru s maturitou, řekl po krátkém zkoumání.

— A jaký tak asi? zeptala se matka velmi neagresivně, aby nesfoukla plamínek nové naděje.

Teprve teď si všiml, že k anonci patří i douška: Uch. vol. za úč. poh. prof. Vlka 61460!

— Uchazeč, překládal, — má volat za účelem pohovoru profesora Vlka, viz číslo. Z toho prostě a jistě vyplývá, že podrobnosti vám sdělí dotyčný činovník. Já ovšem musím vědět, jestli zásadně souhlasíte, abych vám pro něho napsal směrný lístek. Tak tedy —

zvolal předseda netrpělivě, protože začal z výrazu sekretářky chápat, že se odcizuje své pověsti,
— zahradnice, pekařka, krmička nebo...
— Rozhodně, vykřikla paní Tachecí, — rozhodně

3

úkonářka!

— Co je to? zeptal se PhDr. Tachecí, když jeho žena skončila svou zprávu.

Seděli v obývacím pokoji, skloněni nad polévkou. Lízinka pozorovala hladinu, která zrcadlila její tvář. Když ponořila lžíci, tvář se vlnovitě svrašťovala, když lžíci zvedla, tvář se rozpíjela k okraji talíře.

— Co by to bylo, řekla paní Tachecí, — humanitní obor s maturitou.

— A jaký tak zhruba? zeptal se doktor Tachecí velmi nemilitantně, aby nezažehl požár nového sporu. Vstal, přistoupil ke knihovně a jal se listovat v příručním jazykovém slovníku.

— Úkonářka tu vůbec není, řekl po chvíli, — jenom úkon, úkonu, maskulinum, rovná se konání, činnost, funkce.

— No tak bude funkcionářka, no! řekla paní Tachecí, — tím líp!

— Jenomže, řekl doktor Tachecí, — ta charakteristika se hodí spíš na animírku.

— Lízinko, řekla paní Tachecí, — dojíst, holčičko, a spát, zítra tě čeká škola!

Sotva je dcera políbila na dobrou noc a zavřela za sebou dveře, promluvila matka tentokrát bez výkřiků a slz, což bylo tím závažnější.

— Jediné, co jsi kdy udělal pro svou dceru, řekla, — bylo, žes před šestnácti lety využil mé důvěřivosti a povalil mě do jetele jako poslední služku. Netušila jsem, že člověk s univerzitním titulem mi hned napoprvé udělá dítě, a hlavně jsem věřila, že se o ně aspoň postará. Jenomže ty —

pokračovala stále věcněji, takže doktor Tachecí začal rychle chápat kritičnost situace,

— se stydíš ceknout, když ti průvodčí v tramvaji nevrátí na stovku, natož dát normální úplatek, aby tvá dcera udělala zkoušku. Jediné, cos mi nabídl, když její budoucnost ležela v troskách, byl čaj. A když jsem pak pro ni místo tebe získala poslední šanci, aby nemusela pást krávy, budeš mi říkat, že z ní dělám kurvu? Já —

zvýšila nepatrně hlas, jako by vyvracela námitku, kterou si doktor Tachecí neodvážil nyní ani domyslet,

— nevím, co je úkonářka, a ani nemusím, mně stačí, že bude mít maturitu a může pak jít, kam bude chtít. A jestli chceš ty, aby ti dál říkala Táto, zavoláš zítra toho Vlka a dáš si s ním schůzku. A na tu přirozeně přineseš jako každý slušný otec flašku koňaku, a kdyby se v telefonu cukal, tak dvě, protože když —

dodala paní Tachecí a on s ustrnutím spatřil v její tváři zářivý úsměv,